

УДК 372.32

Л. В. Панчук, аспірантка,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА

АНОТАЦІЯ: У статті на основі законодавчих активів України дається визначення поняття основні засоби їх класифікація по групах та джерела.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна сутність, основні засоби, бухгалтерський облік, класифікація

АННОТАЦИЯ. В статье на основе законодательных актов Украины дается определение понятия основные средства их классификация по группам источники.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: экономическая сущность, основные средства, бухгалтерский учет, классификация

ABSTRACT. In this paper, based on assets Ukraine legislative definition of the concept of the main methods of classification in groups and sources.

KEY WORDS: the economic essence, fixed assets, accounting, classification

Постановка проблеми. Організація будь-якої підприємницької діяльності потребує наявності засобів праці. Отже, у виробничо-господарській діяльності підприємства використовуються засоби праці, які багаторазово (тривало) використовуються у процесі виробництва (експлуатації), зберігають початковий зовнішній вигляд, протягом тривалого періоду, зазнають поступового зносу і переносять свою вартість на собівартість продукції (витрати обігу) поступово протягом їх нормативного строку служби за встановленими нормами.

Виклад основного матеріалу. Матеріальні довгострокові активи, вартість яких відноситься на витрати протягом тривалого

терміну їх корисного використання, є основними засобами підприємства. Підприємство самостійно визначає способи корисного використання окремих об'єктів та строки їх використання.

Зміст, порядок визнання та оцінки (переоцінки) основних засобів, їх амортизації визначаються П(С)БО № 7 «Основні засоби».

Поняття «основні засоби» подано в П(С)БО № 7, а поняття «основні фонди» — у Законі «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР зі змінами та доповненнями (в подальшому Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»).

П(С)БО № 7 [56, ст. 4] визначає «основні засоби» як матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Згідно пп. 8.2.1. п. 8.2. ст. 8 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» [3, ст. 8] під терміном «основні фонди» слід розуміти матеріальні цінності, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких перевищує 1000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.

Економічна сутність і матеріально-речовий зміст основних фондів слугують визначальними характеристиками в окресленні їх значення для здійснення відтворювальних процесів, функціонування та розвитку будь-якого виробництва. Вся сукупність наявних виробничих фондів складає найбільшу за питомою вагою частину національного багатства країни. Основні фонди визначають характер матеріально-технічної бази виробничої сфери на різних етапах її розвитку. Зростання і вдосконалення засобів праці забезпечують безперервне підвищення технічної оснащеності та продуктивності праці виробничого персоналу.

Для цілей бухгалтерського обліку згідно П(С)БО №7 основні засоби класифікуються за такими групами:

1. Основні засоби:

- земельні ділянки;
- капітальні витрати на поліпшення земель;
- будинки, споруди та передавальні пристрої;
- машини та обладнання;
- транспортні засоби;
- інструменти, прилади, інвентар (меблі);
- тварини;
- багаторічні насадження;
- інші основні засоби.

2. Інші необоротні матеріальні активи:

- бібліотечні фонди;
- малоцінні необоротні матеріальні активи;
- тимчасові (нетитульні) споруди;
- природні ресурси;
- інвентарна тара;
- предмети прокату;
- інші необоротні матеріальні активи.

3. Незавершені капітальні інвестиції.

Основні засоби визнаються на балансі підприємства, якщо вони відповідають загальним критеріям визнання активів:

- існує ймовірність отримання майбутньої економічної вигоди від їхнього використання;
- їх вартість може бути достовірно визначена.

Підприємства можуть установлювати вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів.

Облік основних засобів здійснюється за окремими інвентарними об'єктами.

Об'єкт основних засобів — це: закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс — певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством. Якщо один об'єкт основних засобів

складається з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), то кожна з цих частин може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремий об'єкт основних засобів [56, ст. 4].

Основні засоби можна згрупувати за їх функціональним призначенням, за галузевою ознакою, за використанням, за ознакою належності. Класифікація основних засобів за П(С)БО 7 була розглянута вище.

Отже, класифікацію основних засобів схематично зображено на рис. 1.

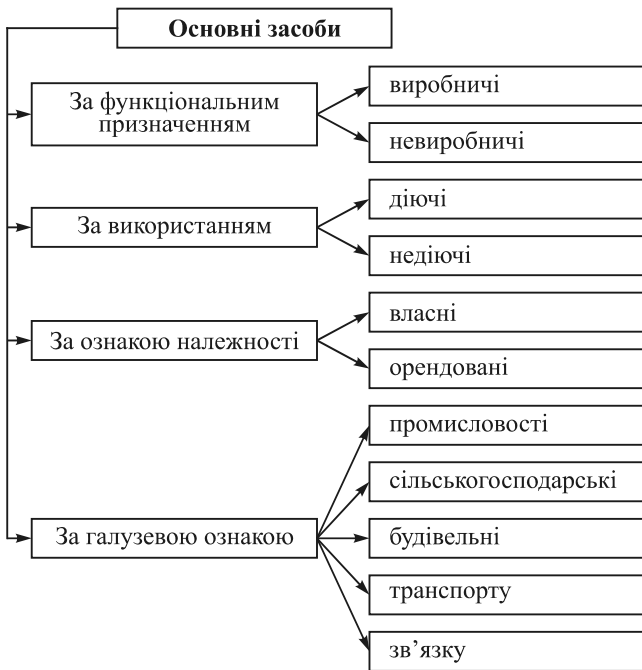

Рис. 1. Класифікація основних засобів

За галузевою ознакою основні засоби поділяються на: промисловості, сільськогосподарські, будівельні, транспортні, зв'язку. Наявність тих або тих засобів на конкретному підприємстві пов'язана із напрямком його діяльності, а також із роботою допоміжних і обслуговуючих виробництв.

За функціональним призначенням основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі.

Виробничими є ті основні засоби, які приймають безпосередньо участь у процесі виробництва і пов'язані із створенням конкретного продукту, виконанням робіт та наданням послуг. Вони представлені будівлями, спорудами, машинами, устаткуванням, що діють в сфері матеріального виробництва.

Основні засоби, які не беруть безпосередньо участі у процесі виробництва, робота яких спрямована на забезпечення соціальних і культурно-побутових потреб працівників підприємства, називаються невиробничими. Невиробничі основні засоби представлені будинками культури, спортивними комплексами, дитячими дошкільними закладами, пральнями, лазнями, перукарнями та ін., які є власністю підприємства і використовуються у невиробничій сфері.

Згідно Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» під терміном «невиробничі фонди» слід розуміти капітальні активи, які не використовуються у господарській діяльності платника податку. До таких невиробничих фондів відносяться:

— капітальні активи (або їх структурні компоненти), які підпадають під визначення групи 1 основних фондів, включаючи орендовані;

— капітальні активи, які підлягають під визначення груп 2 і 3 основних фондів, які є невід'ємною частиною, розміщені або використовуються для забезпечення діяльності невиробничих фондів, що підпадають під визначення групи 1 основних фондів або вилучені з місця ведення господарської діяльності платника податку та передані у безоплатне користування особам, які не є платниками податку на прибуток.

За використанням основні засоби поділяються на діючі та недіючі. Діючими є основні засоби, які приймають участь у роботі підприємства в даний час. Недіючими, в свою чергу, є основні засоби, які не використовуються в даний період у господарській діяльності у зв'язку із тимчасовою консервацією або очікуванням часу введення їх в експлуатацію.

За ознакою належності основні засоби поділяються на власні та орендовані. Власні основні засоби являються безпосередньо власністю підприємства і створені через здійснення внесків засновниками до Статутного капіталу, додаткового капіталу з від-

повідних джерел, власних прибутків, цільового фінансування і цільових надходжень.

Основні засоби, які використовуються на підприємстві, але не є його власністю, називаються орендованими. Треба зауважити, що з метою виключення можливості подвійного обліку одних і тих же засобів, у орендодавця орендовані основні засоби обліковуються на балансовому, а у орендаря на позабалансовому рахунку.

Розрізняють наступні вартісні оцінки основних засобів: первісну, балансову (залишкову), ліквідаційну, справедливу, переоцінену та вартість, яка підлягає амортизації.

Придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю.

Первісна вартість — історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Первісна вартість об'єкта основних засобів складається з таких витрат:

- суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);

- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;

- суми ввізного мита;

- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);

- витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;

- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів.

- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Фінансові витрати не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок запозичень (за винятком фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати».

Залежно від джерел надходження основних засобів на підприємство, під їх первісною вартістю розуміють (табл. 1):

Таблиця 1

**ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРВІСНОЇ ВАРТОСТІ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗАЛЕЖНО
ВІД ДЖЕРЕЛ НАДХОДЖЕННЯ**

№	Джерела надходження основних засобів	Первісна вартість
1	Придбані основні засоби	<p>Складається з таких витрат:</p> <ul style="list-style-type: none"> — суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків); — реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів; — суми ввізного мита; — суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству); — витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів; — витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів. — інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою. <p>(відповідно до п. 8 П(С)БО № 7)</p>
2	Безоплатно отримані основні засоби	Справедлива вартість на дату отримання з урахуванням витрат, передбачених пунктом 8 П(С)БО № 7
3	Основні засоби, внесені до статутного капіталу підприємства	Погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість з урахуванням витрат, передбачених пунктом 8 П(С)БО № 7
4	Об'єкти, переведені до основних засобів з оборотних активів, товарів, готової продукції	Їх собівартість, що визначається відповідно до П(С)БО 9 «Запаси»

Закінчення табл. 1

№	Джерела надходження основних засобів	Первісна вартість
5	Об'єкт основних засобів, отриманий в обмін на подібний об'єкт	Залишкова вартість переданого об'єкта. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісною вартістю об'єкта основних засобів, отриманого в обмін на подібний об'єкт, є справедлива вартість переданого об'єкта з включенням різниці до витрат звітного періоду
6	Об'єкт основних засобів, отриманий в обмін (або частковий обмін) на неподібний об'єкт	Справедлива вартість переданого об'єкта основних засобів, збільшена (зменшена) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну

Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта. Залишкова вартість основних засобів зменшується у зв'язку з частковою ліквідацією об'єкта основних засобів.

Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат.

Згідно ж п. 8.7.1 ст. 8 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» платник податку має право віднести до валових витрат будь-які витрати, пов'язані з поліпшенням (поточним і капітальним ремонтом, реконструкцією, модернізацією, технічним переозброєнням) основних засобів, якщо витрати на ці заходи не перевищують 10 % сукупної балансової вартості груп основних засобів на початок звітного року.

Витрати, що перевищують зазначену суму, відносяться на збільшення балансової вартості груп 2 і 3 (балансової вартості окремого об'єкта основних засобів групи 1) та підлягають амортизації за нормами, передбаченими для відповідних основних засобів.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 996-XIV (із змінами та доповненнями від 09.02.2006 р.) // Все про бухгалтерський облік. — 2005. — № 13. — С. 3—6.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 (зі змінами та доповненнями від 11.12.2006 р.) // Бухгалтер. — № 10. — 200. — С. 18—22.
3. Податковий кодекс України (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2856-17 від 23.12.2010): Підписаний 2.12.2010 Президентом України Віктором Федоровичем Януковичем.
4. *Гавриловська Л. М., Ларіонова А. С.* Фінансовий облік-1: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2006.
5. *Грачева О.* Облік основних засобів // Спеціальна пропозиція до тижневика Дебет-Кредит.
6. *Єрмакова Н.* Переоцінка основних засобі: тонкощі обліку // Все про бухгалтерський облік. — 2006. — № 31. — С. 41—47.

Статтю подано до редакції 14.02.11 р.

УДК 657 (477)

Я. В. Олійник, канд. екон. наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВАМИ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ

АНОТАЦІЯ. У ринкових умовах господарювання головною формою кредиту є банківський кредит. Суб'єкти кредитних відносин (кредитор і позичальник) зацікавлені в отриманні достовірної, об'єктивної та своєчасної інформації. Саме бухгалтерський облік покликаний забезпечити банки та їх позичальників такою інформацією.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кредитні відносини, банківський кредит, кредитор, позичальник, регулювання кредитних відносин, кредитний договір.

АННОТАЦИЯ. В рыночных условиях хозяйствования основной формой кредита есть банковский кредит. Субъекты кредитных отношений (кредитор и заемщик) заинтересованы в получении достоверной, объективной и своевременной информации. Именно